

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАВЧАЛЬНА ПРОГРАМА
дисципліни

“ІСТОРІЯ ПЕРШОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
(НІМЕЦЬКА МОВА)”

(для бакалаврів
філологічних спеціальностей)

МАУП

Київ 2005

Підготовлено кандидатом філологічних наук, доцентом *В. О. Олійником*

Затверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу
(протокол № 3 від 20.10.03)

Перезатверджено на засіданні кафедри теорії та практики перекладу
(протокол № 1 від 30.08.05)

Схвалено Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом

Олійник В. О. Навчальна програма дисципліни “Історія першої іноземної мови (німецька мова)” (для бакалаврів філологічних спеціальностей). — К.: МАУП, 2005. — 15 с.

Навчальна програма містить пояснювальну записку, навчально-тематичний план, програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія першої іноземної мови (німецька мова)”, зміст самостійної роботи, форми поточного та підсумкового контролю, вимоги до іспитів, питання для самоконтролю студентів, теми контрольних робіт, а також список рекомендованої літератури.

© Міжрегіональна Академія
управління персоналом (МАУП),
2005

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Дисципліна “Історія першої іноземної мови (німецька мова)” вивчає процеси формування граматичної будови та фонетичної системи сучасної німецької мови, а також розширює коло знань з німецької літератури та країнознавства країн німецької мови, що є необхідним для майбутнього вчителя німецької мови, перекладача тощо. Розділ історичної лексики дає змогу показати студентам, яким чином формувався лексичний склад німецької мови.

Приблизний розподіл лекційних занять:

- вступна лекція, загальні відомості про германські народи та їхні мови, основні етапи історії німецької мови з характеристикою кожного періоду;
- історична фонетика;
- історична граматики;
- історична лексикологія.

Приблизний розподіл семінарських занять:

- загальні відомості про германські народи та мови, походження й розвиток німецької мови, періодизацію історії німецької мови — одне заняття;
- дописемний період: детальна характеристика звукової системи та фонетичних змін, що відбувалися у цей період, — одне заняття;
- давньоверхньонімецький період: детальна характеристика звукової та граматичної будови й читання текстів — два заняття;
- середньовірнонімецький та ранньоновірнонімецький періоди: детальна характеристика звукової та граматичної будови й читання текстів — чотири заняття;
- історична лексикологія — два заняття.

Мета курсу “Історія першої іноземної мови (німецька мова)” — ознайомити студентів з історією виникнення та розвитку німецької мови у зв’язку з історією народу, соціальними та політичними змінами у країні, розвитком культури, а також показати місце німецької мови серед інших мов германського ареалу.

Основні завдання дисципліни:

- розкрити системний характер процесів історичної зміни мови та взаємозв’язків між змінами у фонетичній та граматичній будові мови; розкрити закономірності історичної еволюції німецької мови; пояснити явища — релікти попередніх періодів історії мови;

простежити зв'язки між історією мови та історією суспільства — носія цієї мови;

- показати зв'язок німецької мови з іншими дисциплінами лінгвістичного циклу; ознайомити з методами, що застосовуються в історико-лінгвістичних дослідженнях (порівняльно-історичний, метод системного аналізу);
- підвищити загальноосвітній та філологічний рівень студентів;
- сформувати навички самостійної роботи з лінгвістичним матеріалом, що вивчається в курсах “Вступ до мовознавства”, “Латинська мова”, “Лінгвокраїнознавство”, граматики, фонетики німецької та української мов.

НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН
вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ ПЕРШОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
(НІМЕЦЬКА МОВА)”

№ пор.	Назва теми
1	Загальногерманський період: давньогерманські мови, їх класифікація. Характеристика давньогерманських мов
2	Походження та розвиток німецької мови. Періодизація історії німецької мови
3	Давньовірхньонімецький період. Основні історичні події. Писемні пам'ятки. Давньовірхньонімецькі діалекти. Фонетична система
4	Давньовірхньонімецький період. Граматична будова, словниковий склад та синтаксис давньовірхньонімецької мови. Читання текстів
5	Середньовірхньонімецький період. Історичні умови. Територіальні діалекти. Передумови до виникнення територіальних варіантів німецької мови
6	Середньовірхньонімецький період. Розквіт рицарської культури. Жанр рицарської поезії та її найзнаменитіші представники й твори
7	Середньовірхньонімецький період. Фонетичний склад, граматична будова, словниковий склад та синтаксис
8	Ранньоновірхньонімецький період. Особливості історичного розвитку Німеччини в XIV–XVI ст. Загальна характеристика особливостей фонетики, орфографії та граматики східносередньонімецького типу літературної мови
9	Нововірхньонімецький період. Особливості формування німецької нації. Історична лексикологія німецької мови

МАУП

ПРОГРАМНИЙ МАТЕРІАЛ
до вивчення дисципліни
“ІСТОРІЯ ПЕРШОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
(НІМЕЦЬКА МОВА)”

Семінарські заняття

Тема 1. Загальногерманський період: давньогерманські мови, їх класифікація. Характеристика давньогерманських мов

Мета: розглянути давньогерманські мови та їх класифікацію.

Питання для обговорення

1. Найдавніші історичні відомості про германські племена.
2. Давні германці, їх поширення в Європі до Різдва Христового та в перші роки нашої ери.
3. Класифікація германських племен та германських нарідів.
4. Поняття про мови груп “кентум” і “сатем”. Германські мови як мови групи “кентум”, слов’янські мови як мови групи “сатем”.
5. Культура і писемність давніх германців: руни, готське письмо, латинський алфавіт.

Література [2; 3; 5–8; 12; 15; 16; 20; 24]

Тема 2. Походження та розвиток німецької мови. Періодизація історії німецької мови

Мета: охарактеризувати давньогерманські мови.

Питання для обговорення

1. Періодизація історії німецької мови за Я. Гріммом. Її критерії. Інші періодизації німецької мови.
2. Перший (германський) пересув приголосних, закон Венери.
3. Другий (верхньонімецький) пересув приголосних.
4. Система поділу на дієслова з чергуванням і суфіксацією.
5. Найважливіші пам’ятки германських мов та їх характеристика.

Література [2; 3; 5–9; 12; 15; 16; 18; 20; 24]

Тема 3. Давньовірхньонімецький період. Основні історичні події. Писемні пам'ятки. Давньовірхньонімецькі діалекти. Фонетична система

Мета: розглянути та проаналізувати давньовірхньонімецьку мову, основні історичні події, фонетичну систему.

Питання для обговорення

1. Основні історичні події давньовірхньонімецького періоду.
2. Давньовірхньонімецькі діалекти, писемні пам'ятки та їх діалект-на віднесеність.
3. Клерикальний характер більшості писемних пам'яток цього періоду.
4. Фонетична система мови давньовірхньонімецького періоду.
5. Дифтонгізація та монофтонгізація. Якісна та кількісна редукція.

Література [2; 7; 9; 12; 15; 16; 18; 20; 24]

Тема 4. Давньовірхньонімецький період. Граматична будова, словниковий склад та синтаксис давньовірхньонімецької мови. Читання текстів

Мета: розглянути та вивчити граматичну будову, словниковий склад та синтаксис давньовірхньонімецької мови.

Питання для обговорення

1. Граматична будова мови давньовірхньонімецького періоду.
2. Частини мови та їх граматичні категорії.
3. Іменник. Система відмінювання іменників.
4. Дієслово. Дієслівні граматичні категорії.
5. Синтаксис. Загальна характеристика будови мови.
6. Словниковий склад мови давньовірхньонімецького періоду.

Література [1; 2; 7; 10; 12; 15; 16; 18; 20; 21; 24]

Тема 5. Середньовірхньонімецький період. Історичні умови. Територіальні діалекти. Передумови до виникнення територіальних варіантів німецької мови

Мета: розглянути та проаналізувати середньовірхньонімецький період, основні історичні події, передумови до виникнення територіальних варіантів німецької мови.

Питання для обговорення

1. Розквіт феодалізму в Німеччині.
2. Територіальні діалекти. Східна колонізація та виникнення колоніальних діалектів.
3. Характер середньовісньонімецької літературної мови.
4. Передумови до виникнення територіальних варіантів літературної мови.
5. Загальна характеристика будови середньовісньонімецької мови за даними писемності.

Література [2–7; 12; 16; 18; 20; 23; 24]

Тема 6. Середньовісньонімецький період. Розквіт рицарської культури. Жанр рицарської поезії та її найзнаменитіші представники й твори

Мета: розглянути та проаналізувати німецькомовну літературу середньовісньонімецького періоду.

Питання для обговорення

1. Розквіт рицарської культури в Німеччині.
2. Поява світської літератури німецькою мовою.
3. Жанр рицарської поезії та її найзнаменитіші представники й твори.
4. Лексика рицарської літератури.
5. Виникнення ділової, історичної та духовної прози.

Література [2; 7; 11; 12; 16–18; 24]

Тема 7. Середньовісньонімецький період. Фонетичний склад, граматична будова, словниковий склад та синтаксис

Мета: розглянути та вивчити граматичну будову, словниковий склад та синтаксис середньовісньонімецької мови.

Питання для обговорення

1. Розвиток фонетичної системи у середньовісньонімецький період.
2. Особливості граматичної будови у середньовісньонімецький період порівняно з давньовісньонімецьким.
3. Граматичні категорії іменника.
4. Граматичні категорії дієслова.
5. Граматичні категорії прикметника.
6. Граматичні категорії займенника, числівника та прислівника.

7. Становлення сучасних норм вживання артикля.

Література [1; 2; 7; 9; 10; 12; 13; 15; 16; 18; 20; 23; 24]

Тема 8. Ранньонововерхньонімецький період. Особливості історичного розвитку Німеччини в XIV–XVI ст. Загальна характеристика особливостей фонетики, орфографії та граматики східносередньонімецького типу літературної мови

Мета: розглянути та проаналізувати ранньонововерхньонімецький період, основні історичні події, особливості фонетики, орфографії та граматики східносередньонімецького типу літературної мови.

Питання для обговорення

1. Особливості історичного розвитку Німеччини в XIV–XVI ст.
2. Епоха Реформації.
3. Формування основ літературної норми німецької мови у процесі становлення й консолідації загальнонімецької писемної форми мови.
4. Значення мовної практики міських та князівських канцелярій, винаходу книгодрукування й діяльності Т. Мюнцера, У. фон Гуттена та М. Лютера для становлення писемної форми німецької мови.
5. Загальна характеристика особливостей фонетики, орфографії та граматики східносередньонімецького типу літературної мови.

Література [2–12; 15; 16; 18; 20; 22; 24]

Тема 9. Нововержньонімецький період. Особливості формування німецької нації. Історична лексикологія німецької мови

Мета: розглянути та проаналізувати нововержньонімецький період, особливості формування німецької нації.

Питання для обговорення

1. Особливості формування німецької нації.
2. Тридцятилітня війна. Політична роздробленість Німеччини в XVII–XVIII ст.

3. Роль класичної німецької літератури в закріпленні писемної норми німецької літературної мови.
4. Подальше збагачення словникового складу в нововерхньонімецький період.
5. Розвиток наукової, ділової та політичної лексики. Запозичення з інших мов.

Література [2–7; 11; 12; 14; 16–18; 24]

САМОСТІЙНА РОБОТА СТУДЕНТІВ

Самостійна робота студентів полягає в опрацюванні поточного лекційного матеріалу й відповідних розділів з обов'язкової та додаткової літератури, у підготовці повідомлень на семінарських заняттях й аналізі уривків із пам'яток давньоверхньонімецького, середньоверхньонімецького та ранньонововерхньонімецького періодів. Професійна спрямованість курсу може бути досягнута через засвоєння студентами необхідних знань, що сприятимуть їх чіткому уявленню про шляхи історичного формування німецької мови, та вироблення у студентів уміння систематичного викладення відповідного матеріалу для пояснення окремих особливостей сучасної мови.

Самостійна робота контролюється на семінарських заняттях. Курс історії німецької мови завершується заліком/іспитом, на якому студентам пропонують питання теоретичного характеру й уривки з текстів для аналізу.

ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

Методи і форми поточного контролю індивідуальні: у процесі бесіди, дискусії, у вигляді тестів, індивідуальних та фронтальних опитувань.

Вагоме значення в роботі викладацького складу університетів має аналіз знань та вмінь студентів, що здійснюється після проведення поточного, рубіжного та підсумкового контролю. Співвідношення показників дає змогу скоригувати методи й форми навчальної роботи, застосувати відповідні заходи оптимізації навчального процесу.

Поточний контроль знань студентів передбачає щомісячне тестування за вивченими темами курсу. Підсумковий контроль знань у формі заліку, письмового або усного іспиту здійснюється наприкінці семестру за наявності у студентів позитивних оцінок поточного контролю.

Екзаменаційна картка містить одне теоретичне питання і два практичних завдання:

- читання та переказ тексту відповідного напрямку;

- пояснення деяких термінів;
- вільна бесіда на запропоновану тему курсу.

ВИМОГИ ДО ІСПИТІВ

Залік/іспит спрямований на перевірку здобутих студентами знань з дисципліни, вміння визначити комунікативно-стильовий статус тексту, прокоментувати його семантико-стилістичні особливості та засоби їх відтворення у перекладі, пояснити стратегію перекладацького рішення у різножанрових текстах.

Курсові та дипломні роботи з історії мови мають на меті контроль знань з цієї дисципліни, перевірку вміння студента критично осмислити наукову літературу, розкрити вибрану тему, логічно та лінгвістично грамотно викласти свої думки. Студенти мають розглядати актуальні проблеми історії мови, що не достатньо висвітлені в наукових працях.

ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ СТУДЕНТІВ

1. Найдавніші історичні відомості про германців.
2. Класифікація германських племен та германських нарідів.
3. Писемність давніх германців: руни, готське письмо, латинський алфавіт.
4. Сучасні германські мови та їх походження.
5. Сучасна німецька мова та сфера її поширення. Діалектне членування німецької мовної області.
6. Періодизація історії німецької мови за Я. Гріммом.
7. Велике переселення народів та переміщення західних германців.
8. Загальна характеристика германської системи вокалізму.
9. Загальна характеристика германської системи консонантизму.
10. Перший (германський) та другий (верхньонімецький) пересув приголосних.
11. Фонетична система давньверхньонімецького періоду.
12. Фонетична система середньверхньонімецького періоду.
13. Нововверхньонімецький період. Формування системи фонем німецької літературної мови як процес взаємодії між Північчю та Півднем німецької мовної області.
14. Граматичні категорії іменника у давньверхньонімецькій мові: рід, число, відмінок.
15. Наявність інструменталіса в іменниках чоловічого та середнього роду в давньверхньонімецькій мові.

16. Класи основ іменників.
17. Типи відмін іменників у середньовірхньонімецькій мові.
18. Граматичні категорії прикметника у давньовірхньонімецькій мові: рід, число, відмінок, ступені порівняння.
19. Нарощування омонімії закінчень та формотворчих суфіксів прикметників у середньовірхньонімецькій мові.
20. Граматичні категорії дієслова у давньовірхньонімецькій мові: рід, число, час, спосіб.
21. Ряди аблаута у системі форм сильних дієслів у давньовірхньонімецькій період та їх подальша еволюція.
22. Класи слабких дієслів у давньовірхньонімецькій період та їх подальше злиття в єдиному типі слабких дієслів.
23. Претерито-презентні дієслова. Їх склад у давньовірхньонімецькій та сучасній німецькій мовах. Особливості утворення ними форм презенса і претерита.
24. Синтаксис. Формування порядку слів у простому та складному реченні. Розвиток рамкової конструкції.
25. Особливості вираження заперечення у давньовірхньонімецькій та середньовірхньонімецькій період. Перехід до мононегативності в нововірхньонімецькій період.
26. Словниковий склад давньовірхньонімецьких діалектів. Запозичення та кальки.
27. Словниковий склад у середньовірхньонімецькій мові. Запозичення з французької та інших мов.
28. Подальший розвиток та збагачення словникового складу в нововірхньонімецькій період.
29. Жанр рицарської поезії та її найзнаменитіші представники й твори.
30. Значення класичної німецької літератури в закріпленні писемної норми німецької літературної мови.

ТЕМИ КОНТРОЛЬНИХ РОБІТ

1. Сучасні германські мови та їх походження.
2. Давньовірхньонімецькі писемні пам'ятки, їх клерикальний характер та діалектна співвіднесеність.
3. Лексика рицарської літератури.
4. Значення мовної практики міських та князівських канцелярій, винаходу книгодрукування й діяльності Т. Мюнцера, У. фон Гуттена та М. Лютера для становлення писемної форми німецької мови.
5. Проблема нормалізації літературної вимови.

6. Чергування голосних у межах одного кореня в германських мовах.
7. Становлення сучасних норм вживання артикля.
8. Класи основ прикметників, сильний і слабкий типи їх відмінювання.
9. Іменні форми дієслова та їх історія.
10. Способи словотворення в німецькій мові та їх еволюція.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. *Адмони В. Г.* Исторический синтаксис немецкого языка. — М., 1963.
2. *Бах А.* История немецкого языка: Пер. с нем. — М., 1956.
3. *От языка* немецкой народности к немецкому национальному языку. — М., 1955. — Ч. 1. Развитие немецкой народности.
4. *От языка* немецкой народности к немецкому национальному языку. — М., 1959. — Ч. 2. Становление немецкого литературного языка.
5. *Жирмунский В. М.* Немецкая диалектология. — М.; Л., 1956.
6. *Жирмунский В. М.* Введение в сравнительно-историческое изучение германских языков. — М.; Л., 1964.
7. *Жирмунский В. М.* История немецкого языка. — М., 1965.
8. *Жлуктенко Ю., Яворська Т.* Вступ до германського мовознавства. — К., 1974.
9. *Зиндер Л. Р., Строева Т. В.* Историческая фонетика немецкого языка. — М.; Л., 1965.
10. *Зиндер Л. Р., Строева Т. В.* Историческая морфология немецкого языка. — М.; Л., 1965
11. *История* немецкой литературы. — М., 1975.
12. *Москальская О. И.* История немецкого языка (на нем. языке). — М.; Л., 1965.
13. *Риттер Е. Н.* Практические занятия по истории немецкого языка (на нем. языке). — Л., 1963.
14. *Семенюк Н. Н.* Проблема формирования норм немецкого литературного языка XVIII столетия. — М., 1967.
15. *Сравнительная* грамматика германских языков: В 5 т. — М., 1962–1967.
16. *Филичева Н. И.* История немецкого языка. — М., 1959.
17. *Чемоданов Н. С.* Хрестоматия по истории немецкого языка. — М., 1978.
18. *Behaghel, O.* Die deutsche Sprache. — Halle (Saale), 1954.

19. *Braune, W.* Althochdeutsche Grammatik. — Halle (Saale), 1956.
20. *Frings, Th.* Grundlegung einer Geschichte der deutschen Sprache. — Halle (Saale), 1950.
21. *Mettke, H.* Althochdeutsche Texte. — Leipzig, 1970.
22. *Kettmann, G.* Frühneuhochdeutsche Texte. — Leipzig, 1971.
23. *Lexer, M.* Mittelhochdeutsches Taschenwörterbuch. — Leipzig.
24. *Schmidt, W. (hrsg.).* Geschichte der deutschen Sprache. — Berlin, 1976.

ЗМІСТ

Пояснювальна записка	3
Навчально-тематичний план вивчення дисципліни “Історія першої іноземної мови (німецька мова)”	5
Програмний матеріал до вивчення дисципліни “Історія першої іноземної мови (німецька мова)”	6
Самостійна робота студентів	10
Форми поточного та підсумкового контролю	10
Вимоги до іспитів	11
Питання для самоконтролю студентів	11
Теми контрольних робіт	12
Список рекомендованої літератури	13

Відповідальний за випуск
Редактор
Комп’ютерне верстання

Н. В. Медведєва
Є. В. Оратовська
Т. Г. Замура

МАУП

Зам. № ВКЦ-1635

Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП)
03039 Київ-39, вул. Фрометівська, 2, МАУП